

neseno na svaki golemi skup zvijezda na nebu. *Galaktika* je nastala od grčke riječi *gala*, *galaktos* 'mlijeko', dakle od genitivne osnovne sa sufiksom *-ika*.

Kad je u pitanju naša tvorbeno prednost, ima ju imenica *galaktika* jer je pridjev *galaktički* od nje izveden, a našao sam od nje izvedenu i imenicu *galaktičar*.

Što se pridjeva tiče, našao sam samo *galaktički*, i to na 6 mjesta 10 puta. Inače u rječnicima koje sam pregledao, nema nigdje pridjeva *galaktičan* osim u Hrvatsko-latinskom enciklopedijskom rječniku Joze Marevića. On *galatički* nema, a u svim drugim rječnicima nalazimo samo *galaktički*. Pridjev *galaktički* ima spomenuti Vujnovićev rječnik: *galaktička godina*, *galaktička ravnina*, *galaktički ekvator*, *galaktički halo*, *galaktički koordinatni sustav*, *galaktički skup*, *galaktički vjetar*, *galaktičko ispuščenje*. To je i normal-

nije jer imenice na *-ika* imaju odnosni pridjev izveden sufiksom *-ski* po sustavu: *fizika* > *fizički*, *gramatika* > *gramatički*, *matematika* > *matematički*... i tako na stotine drugih, a od tih je imenica izveden sufiksom *-ni* jedino pridjev *električni* od *elektrika*. Dakle od *galaktika* bolji je, i češći, *galaktički*, a pridjev *galaktični* koji je također potvrđen, na rubu je sustava, dok bi *galaktičan* bio opisni pridjev ako ima potrebe za njim.

Očekivanoga pridjeva *galaksijski* od *galaksija* nisam nigdje našao.

I što da zaključimo na kraju. Moramo reći da je teoretski opravdano i *galaksija* i *galaktika*, ali upotreba imenice *galaksija* i pridjeva *galaktički* stvara napetost u sustavu i da je zato bolji odnos *galaktika*, *galaktički* i da bi im zato trebalo dati prednost, što neki već obilno čine.

Stjepan Dubić

OSVRTI

TOČUDNA I NEPOČUDNA PROMISLJANJA HRVATSKE JEZIKOSLOVNE PROBLEMATIKE

Težak, Stjepko: "Hrvatski naš (ne)podobni".
Školske novine, Zagreb, 2004., br. 262

P očetkom 2004. godine, kao četvrta u nizu knjiga savjetodavnoga karaktera, u izdanju nakladničke kuće "Školske novine" iz Zagreba, objavljena je knjiga "Hrvatski naš (ne)podobni", poznatoga i priznatoga hrvatskoga jezikoslovca prof. dr. Stjepka Težaka. Riječ je o jezičnome priručniku, koje će opsežnošću i raznolikošću tematike te načinom obrade jezičnih sadržaja i pragmatičnim pristupom problematici, nesumljivo predstavljati značajan prinos proučavanju, promišljanju, očuvanju i popularizaciji hrvatske jeziko-

Stjepko Težak

Hrvatski naš
NEpodobni

školske 264/04

slovne kroatistike. Prema sličnome obrascu nastale su i prethodne tri knjige istoga autora: *Hrvatski naš svagda(š)nji* (1991), *Hrvatski naš osebnijni* (1995), *Hrvatski naš (ne)zaboravljeni* (1999). Svakih četiri do pet godina, dakle, profesor Težak sakupi, doradi i dopuni svoje članke i kolumne, objavljene ponajprije u Školskim novinama i Jeziku, te ih preoblikuje u raznovrsne, svrhovite i uporabno vrijedne jezične savjetnike, primjere ne samo jezičnim stručnjacima nego svima onima kojima jezična problematika nije strana. Svima koji ne žele zaboraviti hrvatski naš 'osebnijni', svima koji se zanimaju za hrvatski naš 'svagda(š)nji', svima kojima je važno znati hrvatski naš 'podobni ili nepodobni'.

Zadnja knjiga u nizu, nadamo se ne i posljednja, nosi primjeren i znakovit naslov koji ujedno vrlo jasno oslikava političku pozadinu jezika kojega su tijekom stoljeća zvali svakojako, ovako i onako, a ponajmanje hrvatskim jezikom. I *naš*, i *materski*, i *narodni*, i *domaći*, i *ilirski*, i *jugoslavenski*, i *hrvatsko-srpski*, i *hrvatski ili srpski*, upravo i ponajprije, kao što ističe sam autor, zbog političke nepodobnosti njegova hrvatska imena (str. 9.).

"Hrvatski naš (ne)podobni" – knjiga je u kojoj se na stručan, ali i širokom krugu čitatelja primjeren i jasan način raščlanjuje, prosuđuje i vrednuje raznolika jezikoslovna problematika. Sustavno i razumljivo autor pojašnjava dvojnosti i nedoumice hrvatske jezične sadašnjosti i prošlosti. Sadržajima, pritom, ne pristupa samo s lingvističkoga nego i s povijesnoga, etimološkoga, sociolingvističkoga, sociokulturološkoga aspekta. Iako prilozi u knjizi, različitošću i raznolikošću pokrivaju širok tematski krug, ta činjenica da su nastali u različito vrijeme i u različitim prigodama, ne umanjuje njihovu praktičnu vrijednost. Dapače!

U svim se člancima očituje autorova

osobnost, autentičan i prepoznatljiv savjetodavni karakter, u kojem se prof. Težak zalaže za načelo dvojnosti pa čak i višestrukosti, slijedeći Jonkeovu tezu o tzv. *elastičnoj stabilnosti hrvatskoga jezika*. Odnosno, kao što ističe u Predgovoru, svoje savjete ne svodi na kategorično "ili – ili", nego se zalaže za načelo "i – i", što jasno proizlazi već iz naslova poglavlja i pojedinih tekstova. Npr. bliskoznačnice *nepogodan*, *nepočudan*, *nepodoban*, *neprikladan*, *nepovoljan*, *nepoželjan*, *nepodesan*, *nedoličan*, *nedostojan*, *neprimjeren...* (str. 103.–108.) koje, dakako, mogu biti sukladne i međusobno zamjenjive, ali mogu imati svaka svoju osebnijnu razlikovnu razinu, ovisno o kontekstu i željenoj komunikacijskoj učinkovitosti. Jezične preporuke prof. Težak ne svodi na kategoričan sud pravilno–nepravilno. Riječi ponajprije raščlanjuje, zatim promišlja i argumentira na etimološkoj, leksičkoj, sociolingvističkoj, stilističkoj, komunikacijskoj razini, a tek zatim savjetuje. Pritom se kloni isključivosti i "kesnofobičnoga proganja" svake tuđice, ali temeljeći svoje savjete na čvrstome stavu o kontinuitetu hrvatske jezične samobitnosti. Npr. pišući o utjecaju rusizama i drugih tuđica na hrvatski jezik raspravlja o riječima *priroda*, *ćud*, *narav*, *karakter*, *natura...* razlikujući njihovu pravilnost/nepравilnost u hrvatskome jeziku u odnosu na izvornik, razmatra njihovo značenje, uporabne vrijednosti i stilsku obilježnost u različitim funkcionalnim stilovima. Na taj način autor ističe razne uporabne mogućnosti na različitim razinama standardnoga hrvatskoga jezika, ali katkad i na razinama dijalektalnoga, mjesnoga, regionalnoga priopćavanja. No, kad je u pitanju hrvatstvo hrvatskoga jezika i gramatičko-pravopisna pravilnost, tada je prof. Težak u svojim savjetima vrlo decidan i dosljedno se suprotstavlja nasrtajima na hrvatski jezik.

Knjiga "Hrvatski naš (ne)podobni" knjiga je zbirka, riječ o skupu pojedinačnih radova, sadržaj kojih je vrlo sustavno strukturiran u četiri temeljna poglavlja, konceptijski povezana i metodološki oblikovana: *Hrvatski na povijesnoj vjetrometini, Nepodobne, nepoćudne, nepogodne, neprikladne i druge riječi, Sudar naravi, prirode, čudi i značaja, Blagoglagoljivi glagoli*. Uz *Predgovor* tu je još *Kazalo riječi*, te *Popis literature*. Unatoč opsežnosti od 200-tinjak stranica, knjiga je vrlo prohodna, lako čitljiva, popularno pisana i razumljiva. Dakle, riječ je o homogenoj cjelini, u kojoj raznolikost ni u jednom trenutku ne znači dokidanje stručnosti, argumentiranosti i znanstvenoga jezikoslovnoga obzora, uvijek potkrijepljenoga raščlambama i nizom primjera iz svakodnevnog uporabne komunikacije.

Unatoč četirima poglavljima i široko postavljenom sadržajnom okviru, riječ je o ujednačenoj cjelini, definiranoj jezičnom tematikom i prepoznatljivim autorovim istraživačkim postupkom. Tumače se vrlo frekventna i širokom krugu čitatelja zanimljiva jezična pitanja, a autor već u naslovu pojedinoga teksta vrlo jasno i katkad duhovito, igrajući se riječima, naznačuje o čemu se radi, npr. *Čudljiva čudorednica natura, Značaj i njegove (ne)značajne značajke, Glasom se glasam kao čovjek, Besjedi li se hrvatski, Opći li se riječju, Veselje ti navješćujem... itd.* Pritom se hrvatskim jezikom sustavno se u knjizi nazivaju svi hrvatski organski idiomi, hrvatski standardni jezik, ali i hrvatski supstandardni idiomi kojima su se u prošlosti služili ili se danas služe Hrvati, bez obzira na često negativne jezične utjecaje i izvanjezične struje koje su u prijelomnim razdobljima učinile složenim (ili bolje rečeno politiziranim) razvoj hrvatskoga jezika. Ne samo s lingvističkim nego i s izvanjezičnim, povijesnim, političkim i sociološki uvjetovanim argumentima, susrest

ćemo se u tekstovima kao što su npr. *Govor mržnje; Politika, navika i pravopis; Hrvatski naš globalni, internacionalni, kozmopolitski; Nepodesne i manje podesne riječi; Zlo i dobro u potki govora mržnje...*

U većem broju rasprava autor raščlanjuje i prosuđuje leksikološku problematiku, što je i razumljivo. Naime, riječ na razini semantema (značenjskoga leksema), upravo je ono što najviše zaokuplja širu javnost. U svojim jezičnim savjetima prof. Težak, pritom, uvijek nastoji objasniti značenjske razlike i preporučiti bolje, ovisno o kontekstu, priopćajnoj svrsi, funkcionalnome stilu. Koji put uspješnije, a koji put, kao što sam u Predgovoru ističe – uzalud, jer riječi stranoga porijekla (osobito i ponajprije anglicizmi), nažalost, potiskuju hrvatske. Npr. autor preporuča pridjev *učinkovit* (obilan učincima) umjesto pridjeva *efektan*, a pridjeve *djelotvoran* i *uspješan* u značenju *efikasan* (str. 5). No, čini se da inojezični leksemi preplavljaju hrvatski jezik na svim njegovim uporabnim razinama.

Osim razlikovanja značenjskih i stilskih linaesa riječi, prof. Težak u prvom poglavlju aktualizira povijesni pristup jezičnoj problematici, govoreći o političkoj poćudnosti i nepoćudnosti matinskoga nam jezika, odnosno o "povijesnim vjetrometinama" kojima je hrvatski jezik bio izložen, a tendencija se donekle nastavlja i u slobodnoj državi Hrvatskoj (str. 6). Uz povijesno-etimološki pristup ostvaren u početnome dijelu knjige, u pojedinim se temama ostalih triju poglavlja, pozornost posvećuje, već spomenutoj leksikološkoj, ali i gramatičko-pravopisnoj problematici. No, bez obzira na pristup i promišljanja jezika, uvijek je u osvrtima, ocjenama i savjetima jasno izražen autorov stav prema samobitnosti hrvatskoga jezika.

Trebalo je truda i vremena da se neslaganja oko bitka i naziva jezika aktualiziraju,

da se tvrdnje oprimgere, da se moguće dvojbe razriješe. Mnogi su hrvatski jezikoslovci tijekom stoljeća uspješno ustrajavali u toj zadaći branitelja opstojnosti hrvatskoga jezika. Prof.dr. Stjepko Težak jedan je od njih. Potvrđuje to i knjigom "Hrvatski naš (ne)podobni" koja je značajan prinos u proučavanju i usustavljanju, očuvanju i popularizaciji naše jezikoslovne kroatistike.

Stoga se iskreno nadam da će i ova knjiga, kao i njezine prethodnice, jednako zani-

mljive i svrhovite knjige prof. Težaka, biti općeprihvaćena, rado čitana i u praksi uporabna, te da će pripomoći u širenju jezične kulture materinskoga nam hrvatskoga jezika.

Svojom stručnošću, osebnjuošću, pragmatičnošću i zanimljivošću tematike, knjiga "Hrvatski naš (ne)podobni" profesora doktora Stjepka Težaka to svakako zaslužuje. Poželimo joj uspješan put do čitatelja i dug vijek.

Đurđa Pavličević Čičić

MEDUNARODNI ZNANSTVENI SKUP O MILANU REŠETARU

Kao rezultat projekta o hrvatskim književnim povjesničarima, u organizaciji je Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu predstavljen filolog, književni povjesničar i numizmatičar Milan Rešetar. Međunarodni je skup o njegovu djelu održan u dvama gradovima, Dubrovniku i Beču, uz koje je Rešetar bio najčvršće vezan. Program je bio podijeljen u dvije znanstvene sjednice. Prva je znanstvena sjednica održana 25. rujna u Beču, a druga 30. rujna i 1. listopada u Dubrovniku. Teme su izlaganja bile raznolike jer je takvo i Rešetarovo djelo.

U Beču je, među ostalim, osvjetljen Milan Rešetar kao proučavatelj starije hrvatske proze (izlaganjem Nikice Kolumbića), gundulićolog (u radu Dunje Fališevac) te priređivač izdanja *Starih pisaca hrvatskih* (riječima Josipa Bratulića), a govoreno je i o Rešetaru prinosu hrvatskoj književnoj historiografiji (u podnesku Tihomila Maštrovića).

Dubrovački je dio skupa započeo izlaganjem **Radoslava Katičića**, koji je o Rešetaru govorio i u Beču i u Dubrovniku. Njegovo je dubrovačko izlaganje uvelo prisutne u prikaz jezikoslovnih djela i znače-

nja Milana Rešetara. Akademik je Katičić napomenuo da se Rešetar, pa tako i njegov odnos prema hrvatskom jeziku, mora tumačiti u skladu s jezikoslovnim shvaćanjem svoga vremena, kada se "određivanje jezičnoga identiteta dopuštalo samo na temelju genetske klasifikacije organskih govora", što je potpuno isključivalo kulturološke odrednice. Tako ni hrvatski književni jezik s novoštokavskim dijalekatnim obilježjima Rešetar nije smatrao hrvatskim. Ipak, istaknuo je R. Katičić, Rešetarov pozitivizam i znanstvena savjesnost nisu dopuštali "da danosti tekstova kojima se bavio u smislu svojih shvaćanja uzima u obzir samo nepotpuno".

Kako se Rešetarova dvostrukost ogleda u odnosu prema dubrovačkom *Molitveniku* iz 1512. godine na skupu je pokazala **Anica Nazor**. S jedne strane, Rešetar skrbi o ponovnom objavljivanju molitvenika, s obrazloženjem da se sačuvao samo jedan primjerak, i to u tuđini, te je zaslužan za fototipsko izdanje spomenute knjige i novo kritičko izdanje teksta. Međutim, Rešetar opisuje *Molitvenik* kao najstariju srpsku knjigu tiskanu ćirilicom, iako su novija istraživanja, kao što je istaknula akademkinja A. Nazor, dokumentirano pokazala njegovu sadržajnu uklopljenost u hrvatskoglagoljsku tradiciju. Jezično pak, *Molitvenik* je